

УДК 378.147:167

В. Бобрицька, д-р пед. наук, проф.
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ

КУЛЬТИВУВАННЯ ЗДОРОВ'Я В ІСТОРИКО-СОЦІАЛЬНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ: ВІД ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Висвітлено історичний перебіг розвитку наукової думки щодо культивування здоров'я в різні часи – від епохи Відродження дотепер (період XIV–XXI ст.); обґрунтовано, що звернення до проблеми культивування здоров'я сучасної людини, потребує перегляду сформованих стереотипів її поведінки з урахуванням значущості способу життя; на основі аналізу досвіду культивування здоров'я в історико-соціальній ретроспективі розроблено рекомендації, що можуть бути використані для створення сучасної стратегії України у сфері здоров'язбереження населення.

Ключові слова: культивування здоров'я, здоров'язбереження, здоровий спосіб життя (ЗСЖ).

Постановка проблеми. Розбудова національної системи освіти України в сучасних умовах державотворення відбувається з урахуванням актуальних суспільних викликів. Підґрунтям цих процесів є цінності гуманізму, демократії, національної свідомості, які набули актуального звучання в умовах формування нового погляду на освітню політику, зокрема у сфері здоров'язбереження. Проте сучасні реалії ствердження незалежності країни, демократизація суспільства, перехід до ринкових відносин не лише створили умови для прогресу, але й породили проблеми, що вплинули на стан здоров'я населення. З огляду на це, виникає необхідність дослідження успішних практик культивування здоров'я в різні історичні періоди з тим, щоб віднайти те раціональне, що може бути використано в наш час.

Мета і завдання дослідження. Цільовою настановою наукової розвідки визначено – проаналізувати підходи до культивування здоров'я людини в історико-соціальній ретроспективі: від епохи Відродження дотепер. Для досягнення мети слід вирішити такі завдання: 1) висвітлити основні ідеї, історичний перебіг розвитку наукової думки щодо культивування здоров'я у період XIV–XXI ст.; 2) на основі аналізу досвіду культивування здоров'я в історико-соціальній ретроспективі розробити рекомендації, що можуть використовуватися для розроблення сучасної стратегії України у сфері здоров'язбереження населення.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є: філософія людиноцентризму; базові принципи теорії пізнання – науковість, діалектичність, історизм, цілісність, взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів дійсності. Для вирішення визначених завдань обрано комплекс взаємопов'язаних *теоретичних методів*: історико-структурний (для висвітлення основних ідей щодо культивування здоров'я в період XIV–XXI ст.; хронологічний (із тим, щоб розглянути погляди вчених щодо культивування здоров'я як явища в часовій послідовності); діахронний (для дослідження якісних змін у підходах до культивування здоров'я в межах визначених історичних періодів).

Стан дослідження. Проблема культивування здоров'я була предметом наукового дослідження багатьох вітчизняних учених, серед яких – Г. Апанасенко, В. Горашук, Л. Сущенко й ін. Цінними є наукові напрацювання Н. Беседи, у яких висвітлено психолого-педагогічні основи здоров'язбереження [1]. Автором цієї публікації було виконано низку досліджень, у яких здійснено аксіологічний дискурс із проблеми формування здоров'я молоді у світовому ретродосвіді [4], проаналізовано сучасний стан розроблення проблеми формування ЗСЖ [5], схарактеризовано особливості формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної студентської молоді [6], здійснено порівняльний аналіз освітньої політики в Україні та Польщі з питань

збереження здоров'я [7; 8], що й створило теоретичне підґрунтя для здійснення цієї наукової розвідки.

Виклад основних положень. Передусім зазначимо, що ставлення людини до свого здоров'я завжди визначалося здатністю до збереження життя, виконання біологічних і соціальних функцій. У сучасному світі здоров'я людини – це критерій добробуту держави, частина соціального багатства країни, тому його культивування є справою державної важливості, спільним завданням родини, школи, громади, суспільства. Разом із тим, ідея здоров'я в останні десятиліття в Україні набула особливої актуальності: спостерігається прогресуюча деградація здоров'я населення, від'ємним стало відтворення населення, зменшується тривалість життя, високими темпами збільшується кількість хронічних неінфекційних захворювань, які отримали назву "хвороб способу життя" (серцево-судинних, онкологічних, хвороб органів дихання тощо).

Теоретичними й емпіричними дослідженнями автора статті доведено, що ситуація зі станом здоров'я населення в Україні ускладнюється ще й низьким рівнем знань переважної більшості людей щодо раціональної організації своєї повсякденної життєдіяльності, зневажливим ставленням до цієї найбільшої онтологічної цінності, якою природа нагороджує людину разом із життям [4; 6; 7; 8]. Тому не випадково кінець минулого й початок нового тисячоліття привніс стійку тенденцією до створення сучасної теорії культивування здоров'я, яка увібрала б у собі тисячолітній досвід людства та нові реалії буття сучасної людини.

Загальноновизнаним є те, що могутній поштовх у напрямі до реалістичного розуміння людини як особистості, її позиції в організації своєї життєдіяльності, свідомому виборі способу життя належав гуманістам Ренесансу. XIII і XIV ст. дали плеяду мислителів, яких можна вважати передвісниками епохи Відродження: Джованні Бонавентуа у Франції, Йоган Екхарт у Німеччині, Йоган Скотт, Вільям Оккам і Роджер Бекон в Англії. Вони відкрили світу індивідуальність людини. Наприкінці XIII ст. тоненька течія прогресивних ідей перетворилася на могутній потік: у Європі настав період Відродження, що передував "ері розуму та досліджень". Європейська думка почала звільнятися від середньовічної догми і вперше з часів греків світ людини, її здоров'я і спосіб життя були осмислені відповідно до реальності [4, с. 32].

Вважаємо, що перехідним періодом від Середньовіччя до сучасного світу можна вважати XV ст. Саме цей період, на нашу думку, сформував нову впевненість у можливості самої людини вивчити себе й усвідомити свої проблеми з допомогою спостережень і аналізу, що й стало загальним знаменником великих інтелектуальних досягнень у розумінні значення культивування здоров'я для краси й довголіття людини. Це знайшло відображення й у гігантських мускулістих скульптурах Мікеланджело, у життєствердних полотнах

Рафаеля, Тиціана, Веронезе. Це нове відкриття людини у її земному існуванні лежить, на нашу думку, в основі поняття "гуманізм епохи Відродження" й дає змогу осмислити погляди людини того періоду на досліджуваний феномен. Так, осмислення відкриттів того часу дало змогу дійти висновків, що гуманісти й художники, лікарі-практики і вчені періоду Відродження створили передумови для пізнання людиною себе, свого здоров'я та способу життя. Водночас, внесок учених і практиків XVII ст. полягав, на нашу думку, у тому, що вони привернули увагу до ролі розуму у спробах людини осмислити своє єство, насамперед узяти під контроль сили природи, скерувати процеси, що регулюють життєдіяльність організму, а значить, і здоров'я. Так, у більшості робіт філософів цього періоду і далі досліджується аксіологічний аспект поняття "здоров'я". Зокрема, Т. Мор (1478–1535) стверджував, "що здоров'я – це найбільше задоволення, а також ніби підвалина й підпора всього, що лише можуть дати спокійні й бажані умови життя" [11, с. 294]. Ф. Бекон (1561–1626) у трактаті "Про підтримку здоров'я" писав, що людина повинна "чергувати піст і добре харчування, але частіше добре харчуватися; чергувати періоди активності й сон, але віддавати перевагу сну; чергувати відпочинок і вправи, але частіше вправлятися" [2, с. 424].

Варто вказати, що Д. Локк (1632–1704) продовжив розвиток ідеї соціальної цінності здоров'я. У своєму творі "Про виховання" він писав: "Наскільки здоров'я необхідне нам для професійної діяльності та щастя і настільки кожному, хто бажає грати яку-небудь роль у цьому світі, потрібна міцна конституція, здатна терпіти злигодні та втому" [10, с. 413].

Беззаперечно, що нові тенденції завжди породжують певні протиріччя. XVII ст. із його стрімким розвитком промислового виробництва й змінами у сфері суспільних відносин не було винятком. Швидко змінювалися і сам життєвий устрій людини, її спосіб життя. Розвиток науки XVIII ст. можна вважати логічним наслідком прогресивного впливу гуманістичних ідей Ренесансу, Реформації, а також результатом відкриття Нового Світу.

У контексті завдань нашого дослідження відзначаємо важливість підтвердження тогочасними дослідниками основоположної ідеї, згідно з якою у культивуванні здоров'я людина повинна розраховувати на власні сили, волю і здібності. Головною рисою XVIII ст. можна вважати те, що віра в розум оволоділа всіма верствами суспільства. Подією того часу було створення І. Кантом (1724–1804) власної програми зміцнення здоров'я, викладеної ним у трактаті "Про здатність людського духу силою лише твердої волі перемагати хворобливі відчуття" [9]. Філософ писав про те, що "люди хочуть здійснення своїх побажань, а саме довго жити і при цьому бути здоровими" [9, с. 302].

Подальший наш дослідницький крок пов'язаний з аналізом поглядів на культивування здоров'я у XVIII ст. Так, формування концепції суспільного здоров'я належить епосі Великої Французької революції, коли основою поглядів прогресивних діячів XVIII ст. на суспільний устрій стало розуміння фізичного, соціального й духовного здоров'я як основи, фундаменту, без якого вони не уявляють створення дієвого соціального механізму, що базується на свободі й захисті прав кожного громадянина [4, с. 36]. Однак, на наше переконання, у теоретичній думці XVIII ст., у поглядах філософів і природознавців відзначається поверхневе розуміння сутності і змісту феномену "культивування здоров'я".

Дещо новий підхід у розумінні й тлумаченні сутності культивування здоров'я привнесло XIX ст., коли вивчення сутнісних характеристик здоров'я, його критеріїв та принципів формування отримало новий методологі-

чний інструментарій – діалектичний метод пізнання. У означений період продовжує функціонувати та зміцнювати свої позиції теологічний підхід до культивування здоров'я, проте спостерігається роздвоєння поглядів представників теологічного напрямку. Перші прагнули обґрунтувати взаємозумовленість збереження здоров'я і соціальних умов проживання людини та пристосувати його до життя віруючих, а другі розпочали суперечку про те, чий підхід є більш плідним в умовах капіталістичної дійсності. На цьому, зокрема, зосереджує увагу М. Вебер у роботі "Протестантська етика і дух капіталізму" [3].

У XXI ст. особлива увага приділяється дослідженню умов збереження і зміцнення фізичного і духовного здоров'я людини. Так, Артур Шопенгауер (1788–1860) зазначав: "Перша і найважливіша умова для нашого здоров'я полягає в ... шляхетній вдачі, здібній голові, щасливому праві, доброму настрої і добре влаштованому фізичному тілі, тобто взагалі "в здоровому тілі – здоровий дух", і тому ми значно більше повинні турбуватися про розвиток і підтримку цих якостей" [13, с. 198].

Варто зауважити, що численні підтвердження важливості культивування здоров'я й дотримання ЗСЖ зустрічаються в билинах слов'янських народів. Одним із мотивів билин є уславлення фізичної сили, вправності, витривалості. Найвиразніше про цінність фізичного здоров'я людини свідчать образи героїв билинного епосу, серед яких найвідоміші й улюблені народом Ілля Муромець, Добриня Микитович і Альоша Попович наділені високими моральними, етичними, вольовими та фізичними якостями. Якщо згадати персонажів українських казок, легенд, дум, то всі вони наділені надзвичайною фізичною силою: Кирило Кожум'яка, Байда, Котигорошко й ін. Спільне, що об'єднує цих героїв: богатирська сила вкупі з такими якостями, як простота, відданість, бажання служити людям.

Вітчизняна історія пізнання людиною проблем власного здоров'я і підходів до його збереження і зміцнення є невід'ємною частиною світової науки і медичної практики. Узагальнення напрацювань учених-істориків [12] дало змогу встановити, що у способі життя наших предків чільне місце посідала праця: хліборобство, скотарство, рибальство, мисливство, городництво, садівництво, бджільництво. Раціонально організована праця і відпочинок чергувалися між собою й позитивно впливали на здоров'я українців. Давні народні рецепти запобігання недугам і їх лікування й нині широко використовуються в галузі "нетрадиційної" медицини [4, с. 41]. Додамо, що український народ упродовж історії свого існування відобразив ставлення до культивування здоров'я в численних прислів'ях і приказках, наприклад: "Бережи одяг, доки новий, а здоров'я – доки молодий", "Весела думка – половина здоров'я", "Здоров'я маємо – не дбаємо, а втративши – плачемо" тощо. На нашу думку, знання народних традицій українців щодо культивування здоров'я, їхнє осмислення з позицій прийнятності для застосування у повсякденному житті може слугувати сучаснику могутнім важелем зміцнення його здоров'я.

Аналіз державної політики незалежної України дав змогу виявити, що нормативно-правовим підґрунтям реалізації здоров'язбереження молодого покоління в системі освіти є Закони України "Про освіту" (1991, 1996), "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" (1991), "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" (2000), "Про охорону дитинства" (2001), "Про соціальні послуги" (2003), "Про реабілітацію інвалідів в Україні" (2006), "Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання" (2014) та ін. [7, с. 99].

Звернення до проблеми культивування здоров'я в Україні XXI ст. потребує перегляду сформованих стереотипів поведінки сучасної молоді, переосмислення

концептуальної моделі здоров'я з урахуванням того, що провідне значення у його збереженні та зміцненні належить такому чиннику, як *спосіб життя*, адже вченими доведено, що найбільше хвороб виникає внаслідок нездорового індивідуального способу життя. Натепер не викликає сумніву культурологічний бік проблеми здоров'язбереження, оскільки культура здоров'я відображає ступінь усвідомлення людиною ставлення до самої себе, суспільства, природи, ступінь і рівень саморегуляції її сутнісних потенцій.

Висновки. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що розвиток наукових ідей безперервний і цей процес важко розділити за століттями. Проте, керуючись історико-структурним, хронологічним, діахронним методами в оцінюванні досягнутого, відзначимо, що найсуттєвішими віхами були відкриття мислителями XVI ст. світу природних бажань і почуттів людини, а гуманістами й художниками Ренесансу – прославлення життєвої енергії людини. Епоха Відродження й наступні за нею декілька століть підносять дослідження проблеми культивування здоров'я на якісно новий рівень. До фізичного та психічного компонентів культивування здоров'я додається соціальний.

Аналіз практик культивування здоров'я у XX ст. – початку XXI ст., дав змогу дійти висновку, що цей період характеризується привнесенням у суспільне життя багатьох країн світу нових реалій. Відтак, стратегічно затребуваним є розроблення й упровадження таких освітніх технологій, які б підвищували відповідальність молоді людини за своє здоров'я та встановлювали матеріальну залежність від рівня здоров'я так само, як і від рівня професійної підготовки.

Вивчення сучасний реалій, пов'язаних зі станом здоров'я українців, уможливило формування низки рекомендацій. На нашу думку, при розробленні сучасної стратегії України у сфері здоров'язбереження населення має враховуватися: по-перше, результати моніторингового дослідження стану здоров'я всіх вікових категорій населення, його динаміки; по-друге, визначено механізми реалізації комплексу правових актів, програм збереження здоров'я молодого покоління в освітньому середовищі; по-третє, окреслено роль кожної соціально-економічної структури (сім'ї, закладів освіти, органів охорони здоров'я, виробничих установ, фізкультурно-оздоровчих організацій, державних органів, інститутів громадянського суспільства) у вирішенні проблем охорони, збереження та зміцнення здоров'я дітей і молоді в Україні.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні світового досвіду подолання соціальної ізоляції певних категорій населення за ознакою обмежених можливостей здоров'я, що може застосовуватися у практиці впровадження інклюзії в освіті України, побудові інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел

1. Беседа Н. А. Психолого-педагогічні основи здоров'язбереження учнів загальноосвітнього навчального закладу / Н. А. Беседа // Молодь і ринок : Науково-педагогічний журнал. – Дрогобич : Дрогобицький ДПУ імені Івана Франка. – 2013. – № 9 (104). – С. 140–143.

2. Бэкон Ф. О поддержании здоровья. Сочинения : в 2-х т. ; под ред. А. Л. Субботина. – М. : Мысль, 1971. – Т. 2. – С. 424.

3. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер. – Избр. произв. – М. : Прогресс, 1990.

4. Бобрицька В. І. Формування здоров'я молоді : актуалізація світового ретродосвіду в умовах сучасної університетської освіти : монографія / В. І. Бобрицька. – Полтава : ФОР Рибалка Д. Л., 2010.

5. Бобрицька В. І. Сучасний стан розроблення у психолого-педагогічних дослідженнях проблеми формування здорового способу життя майбутнього вчителя / В. І. Бобрицька // Рідна школа. – 2005. – № 6 (905). – С. 15–18.

6. Бобрицька В. І. Сучасний підхід до формування здоров'я студентської молоді : від знань до компетенцій / В. І. Бобрицька // Педагогічна освіта : теорія і практика. Педагогіка. Психологія. – 2012. – № 18. – С. 45–49.

7. Бобрицька В. І. Освітня політика України у сфері здоров'язбереження дітей та молоді / В. І. Бобрицька // Матер. Міжнар. симпозиуму "Освіта і здоров'я підрастаючого покоління" : 36. наук. праць. – К., 2016. – Вип. 1. – С. 98–103. Режим доступу: https://nenc.gov.ua/?page_id=184.

8. Бобрицька В. І. Сприяння здоров'ю дітей та молоді : порівняльний аналіз освітньої політики в Україні та Польщі // Вісн. Житомир. ДУ ім. Івана Франка. – Серія "Українська полоністика". – 2012. – С. 45–49.

9. Кант І. О способности человеческого духа силою твердой воли побеждать болезненные ощущения. / И. Кант // Трактаты и письма. – М. : Наука, 1980. – С. 122–303.

10. Локк Д. О воспитании / Д. Локк. Соч. : в 3-х т. – М. : Мысль, 1988. – Т. 1. – С. 413.

11. Мор Т. Утопия / Т. Мор ; пер. с латин. Ю. М. Каган. – М. : Наука, 1974. – С. 294.

12. Цьось А. В. Про систему вдосконалення запорізьких козаків / А. В. Цьось, В. І. Завадський // Традиції фізичної культури в Україні : 36. наук. статей. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 44–62.

13. Шопенгауэр А. Афоризмы житейской мудрости / А. Шопенгауэр – Избр. произв. – М. : Просвещение, 1992. – С. 198.

References

1. Beseda N. A. Psyholoho-pedahohichni osnovy zdorovyazberezhennya uchniv zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu / N. A. Beseda // Molod i rynok : Naukovo-pedahohichnyy zhurnal. – Drohobych : Drohobyskyy DPU imeni Ivana Franka. – 2013. – № 9 (104). – S. 140–143.

2. Bэkon F. O podderzhanyu zdorov'ya. – Soch. V 2-kh t. / Per., obshch. red. A.L. Subbotyna. – M.: Mysl, 1971. – T. 2. – S. 424.

3. Veber M. Protestantskaya etyka y dukh kapytalyzma / M. Veber. – Yzbr. proyzv. – M.: Prohress, 1990.

4. Bobrytska V. I. Formuvannya zdorovya molodi : aktualizatsiya svitovoho retrodosvidu v umovakh suchasnoyi universytetskoyi osvity : monohrafiya / V. I. Bobrytska. – Poltava : FOP Rybalka D. L., 2010.

5. Bobrytska V. I. Suchasnyy stan rozroblennya u psyholoho-pedahohichnykh doslidzhennyakh problemy formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya maybutnoho vchytelya / V. I. Bobrytska // Ridna shkola. – 2005. – № 6 (905). – S. 15–18.

6. Bobrytska V. I. Suchasnyy pidkhid do formuvannya zdorovya studentskoyi molodi : vid znan do kompetentsiy / V. I. Bobrytska // Pedahohichna osvita : teoriya i praktyka. Pedahohika. Psyholohiya. – 2012. – № 18. – S. 45–49.

7. Bobrytska V. I. Osvitnya polityka Ukrainy u sferi zdorovyazberezhennya ditey ta molodi / V. I. Bobrytska // Materialy Mizhnarodnoho sympoziumu "Osvita i zdorovya pidrostayuchoho pokolinnya": Zb. nauk. prats. – Kyiv, 2016. – Vyp. 1. – S. 98–103. Rezhym dostupu: https://nenc.gov.ua/?page_id=184.

8. Bobrytska V. I. Spryannya zdorov'yu ditey ta molodi : porivnyalnyy analiz osvithnoyi polityky v Ukraini ta Polshchi // Visnyk Zhytomyrskoho DU imeni Ivana Franka. – Seriya "Ukrayinska polonistyka". – 2012. – S. 45–49.

9. Kant Y. O sposobnosti chelovecheskogo dukha syloyu tverdoy voly pobezhdat bolezennyye oshchuschchenyya. / Y. Kant // Traktaty y pisma. – M. : Nauka, 1980. – S. 122–303.

10. Lokk D. O vospytanyy / D. Lokk. – Soch. : V 3-kh t. – M. : Mysl, 1988. – T. 1. – S. 413.

11. Mor T. Utopyya / T. Mor. // Per. s latyn. Yu. M. Kahan. – M. : Nauka, 1974. – S. 294.

12. Tsos A.V. Pro systemu vdoskonalennya zaporizkykh kozakiv / A. V. Tsos, V. I. Zavadskyy // Tradytsiyi fizychnoyi kultury v Ukraini: Zb. nauk. statey. – K. : IZMN, 1997. – S. 44–62.

13. Shopenhauer A. Aforyzmy zhyteyskoy mudrosty / A. Shopenhauer – Yzbr. proyzv. – M. : Prosveshchenye, 1992. – S. 198.

Надійшла до редколегії 11.04.17

V. Bobrytska, Doctor of Science (Pedagogics), Professor
National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov, Kyiv, Ukraine

PROMOTION OF HEALTHY LIFESTYLE IN HISTORICAL AND SOCIAL RETROSPECTIVE REVIEW: FROM THE RENAISSANCE EPOCH TO THE PRESENT TIME

The article reveals the key ideas, historical course of the scientific opinion on promotion of the healthcare culture at different times – from the Renaissance to the present time (during the XIV–XXI centuries). There have been applied theoretical methods, namely: historical and structural; chronological; diachronic ones.

In a description of the retrospective of arising and solving problems of promoting healthy lifestyle of a person found that the most significant milestones can be considered the ones as follows: specifying by the thinkers of the sixteenth century the sphere of natural human desires and feelings, while humanists and artists of the Renaissance can be distinguished for glorification of human vital energy. It has been proved to be essential that the addressing to promotion-related issues of healthy lifestyle of modern person concerns revision existing behaviour stereotypes, rethinking of the conceptual model of healthy lifestyle with regard to the fact that lifestyle performs the leading role in maintaining and strengthening health.

It has been proved that in the modern education system there is strategically increasing demand for developing and implementing educational technologies, which would strengthen the young person's responsibility for their health and promote the idea that their welfare correlates to the state of health as much as to the level qualification. In the author's view, the cultural aspect of the problem is crucial in health saving as health culture reflects the extent of a perception by the person their attitude to oneself, society and nature.

Having considered best practices in promoting healthy lifestyle seen in the retrospective view of historical and social aspects there have been worked out the recommendations that can be used to develop modern strategy to be applied to the sphere of Ukrainian citizens' health saving, and the further outlined points should be taken into account: first, the results of the monitoring-aimed study of the health condition of all age groups of the population and its dynamics; second, there were specified mechanisms of implementation of the series of regulations, programmes aimed at maintaining health of young people in an educational environment; third, there was specified the role of each socio-economic structure (family, educational institutions, public healthcare system, industrial facilities, sports and recreation organizations, government agencies, civil society institutions, etc.) in solving the problems of protecting, saving and strengthening the health of children and youth in Ukraine.

Key words: promotion of healthy lifestyle, health saving, healthy lifestyle.

В. Бобрицька, д-р. пед. наук, проф.

Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, Украина

КУЛЬТИВИРОВАНИЕ ЗДОРОВЬЯ В ИСТОРИКО-СОЦИАЛЬНОЙ РЕТРОСПЕКТИВЕ: ОТ ЭПОХИ ВОЗРОЖДЕНИЯ ДО НАСТОЯЩЕГО ВРЕМЕНИ

Освещено историческое развитие научной мысли о культивировании здоровья в разное время – от эпохи Возрождения до настоящего времени (период XIV–XXI в.); обосновано, что обращение к проблеме культивирования здоровья современного человека требует пересмотра сформированных стереотипов его поведения с учетом значимости образа жизни; на основе анализа опыта культивирования здоровья в историко-социальной ретроспективе разработаны рекомендации, которые могут использоваться для создания современной стратегии Украины в сфере сохранения здоровья населения.

Ключевые слова: культивирование здоровья, сохранение здоровья, здоровый образ жизни (ЗОЖ).

Відомості про автора

Бобрицька Валентина Іванівна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Контактна інформація: 050-304-28-11, bobrytska@ukr.net

Бобрицькая Валентина Ивановна – Украина, Киев, доктор педагогических наук, профессор кафедры социальной философии, философии образования и образовательной политики Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова.

Контактная информация: 050-304-28-11, bobrytska@ukr.net

Bobrytska Valentyna Ivanovna – Ukraine, Kyiv, Doctor of Science (Pedagogics), Professor, Professor of the Department of Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational policy, National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov.

Contact information: 050-304-28-11, bobrytska@ukr.net

УДК 378.14:37.041

А. Вітченко, д-р пед. наук, проф.

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ,

А. Вітченко, канд. пед. наук, доц.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ

ОПТИМІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ВВНЗ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Присвячено актуальній педагогічній проблемі оптимізації самостійної роботи у вищих військових навчальних закладах із використанням сучасних технологій навчання. На підставі проведеного аналізу виявлено посилений інтерес до можливостей поглиблення самоосвітньої компетентності майбутніх військових фахівців, технологізації їхньої самопідготовки для забезпечення подальшої продуктивної освітньо-професійної діяльності у системі неперервної освіти. З'ясовано, що технологізація самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ передбачає структурування освітнього змісту, вибір оптимальних шляхів і способів його опрацювання під час самопідготовки, надання консультативної допомоги стосовно планування, організації, контролю самоосвітньої діяльності, забезпечення необхідною джерельною базою, дидактичними матеріалами, засобами контролю і самоконтролю, налагодження дієвого зворотного зв'язку між суб'єктами навчального процесу, створення сприятливих психолого-педагогічних та організаційних умов для самопідготовки. Доведено, що якість самостійної роботи у вищій військовій школі залежить від продуманого навчально-методичного забезпечення, вдало дібраних технологій навчання, налагодженого контролю за результатами самоосвітньої підготовки студентів (курсантів, слухачів).

Ключові слова: самостійна робота, оптимізація, сучасні технології навчання, контроль самостійної роботи, самоосвітня підготовка, студенти (курсанти, слухачі), вищі військові навчальні заклади.

Постановка проблеми. Основними стратегічними напрямками розвитку освітньої галузі в Україні є модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, підвищення її якості, забезпечення доступу до навчання протягом усього життя [1]. Потреба в реалізації визначених пріоритетів зумовлює посилений інтерес до можливостей поглиблення самоосвітньої компетентності майбутніх військових фахівців, технологізації їхньої самопідготовки для забезпечення подальшої продуктивної освітньо-професійної діяльності у системі неперервної освіти. Таким чином особливої актуальності для педагогічної науки, практики викладання набуває проблема оптимізації самостійної

роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ із використанням сучасних технологій навчання.

Мета статті – проаналізувати традиційні підходи до організації самоосвітньої підготовки у ВВНЗ, визначити можливості оптимізації самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) у контексті технологізації вищої військової школи й розроблення внутрішніх механізмів забезпечення якості вищої освіти.

Стан дослідження. Концептуальні основи організації самостійної роботи у вищій школі заклали А. Алексюк, С. Гончаренко, Ю. Зінковський, В. Козаков, М. Солдатенко, Б. Сусь, М. Фіцула, М. Шут та інші вчені. У працях сучасних дослідників значна увага приділяється розкриттю місця і ролі самостійної роботи в нав-